

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ІМЕНІ В.М. КОРЕЦЬКОГО
НАН УКРАЇНИ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою Інституту
держави і права
імені В.М.Корецького
НАН України

30 квітня 2024 року, протокол № 5

Голова вченої ради, д.ю.н., професор,
академік НАН України

О.В.Скрипнюк

ПРОГРАМА

**ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 052 – ПОЛІТОЛОГІЯ
ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ
СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ (PhD)**

Київ – 2024

ЗМІСТ ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ

Програму вступного випробування до аспірантури із спеціальності 052 Політологія розроблено в обсязі програми рівня вищої освіти магістра з даної спеціальності та призначено особам, які здобули вищу освіту за ступенем магістра, і які мають достатній рівень теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, для продукування нових ідей, оволодіння освітньо-науковою програмою підготовки здобувача вищої освіти ступеня доктора філософії, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та/або практичне значення.

Вступний іспит зі спеціальності проводиться в усній формі за екзаменаційними білетами, кожний з яких складається з 3-х питань.

Вступник до аспірантури повинен показати знання основних етапів розвитку світової політичної думки, її основних теорій, концепцій і доктрин; історії політичної думки України; основних шкіл та напрямів сучасної української та зарубіжної політичної науки; сучасного стану і перспектив розвитку політичної науки в Україні; методології політичної науки; основних тенденцій розвитку політичних процесів у світі та в Україні. Вступник до аспірантури повинен також продемонструвати здатність аналізувати проблему з різних точок зору, застосовувати методологію, мати комунікативні і дослідницькі здібності.

Рівень знань, умінь і навичок вступників до аспірантури оцінюється балами відповідно до критеріїв оцінювання.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ

Оцінювання знань вступників відбувається за 100-бальною шкалою та національною шкалою. Загальна оцінка за вступне випробування складається із середньозваженої суми балів, виставлених за відповіді на кожне з питань екзаменаційного білету, з використанням еквівалента оцінки за національною шкалою: «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно».

«Відмінно» (90–100 балів) виставляється вступникам, які показали вміння самостійно характеризувати основні закономірності політичних явищ та вільно оперувати категоріальним апаратом; вміння давати послідовні, чіткі і логічно побудовані відповіді на основні та додаткові питання; продемонстрували обізнаність з усіма поняттями, фактами, термінами; аргументовано використовувати їх, уміють застосовувати матеріал для винесення власних суджень.

«Добре» (75–89 балів) виставляється за правильне і логічне відтворення матеріалу, розуміння основоположних теорій і фактів, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між ними з несуттєвими помилками; вільне оперування понятійним апаратом з окремими неточностями; має місце недостатня аргументація при оцінці дій, процесів, явищ.

«Задовільно» (60–74 бали) виставляється за знання, які продемонстровані в неповному обсязі. Вони, зазвичай, носять фрагментарний характер. Теоретичні та практичні знання відтворюються без глибокого осмислення, аналізу, порівняння, узагальнення. Відчувається, що вступник недостатньо обізнаний з матеріалом джерел із навчальної дисципліни та не може критично оцінити наукові факти, явища, ідеї.

«Незадовільно» (1–59 балів) виставляється за неправильну або поверхневу відповідь, яка свідчить про неусвідомленість і нерозуміння поставленого завдання. Літературу з навчальної дисципліни вступник не знає, її понятійно-категоріальним апаратом не володіє. Відповідь засвідчує вкрай низький рівень володіння програмним матеріалом.

Поданий в кінці програми рекомендований список літератури для самостійного опрацювання носить орієнтовний характер і не виключає власних ініціатив вступників до аспірантури у їх доборі та використанні.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ ДО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Тема 1. Політологія як наука і навчальна дисципліна

Поняття і предмет політології. Функції політології. Структура політології: історія політичної думки, політична теорія, прикладна політологія.

Тема 2. Методологія політичної науки

Методологічні принципи. Наукові підходи. Загальні методи дослідження. Спеціальні методи дослідження.

Тема 3. Історія світової політичної думки

Античний період розвитку політичної думки. Політична думка епохи Середньовіччя. Політичні вчення епохи Просвітництва. Політичні вчення Нового часу.

Тема 4. Національні політологічні школи

Представники національних (американської, англійської, німецької, французької, польської) шкіл та їх основні ідеї.

Тема 5. Зародження і розвиток політичної думки в Україні

Еволюція політичних ідей від Київської Русі до козацько-гетьманської держави. Суспільно-політична думка доби українського національного відродження.

Тема 6. Українська політична думка ХХ століття.

Політична думка доби Української революції 1917–1921 років. Політичні ідеї української міжвоєнної еміграції: Д. Донцов, В. Липинський. Суспільно-політична думка повоєнної еміграції: В. Винниченко, І. Лисяк-Рудницький, Б. Гаврилишин, Б. Осадчук.

Тема 7. Становлення політичної науки і освіти

Становлення політичної науки. Запровадження терміна «політична наука» і визначення її предмету. Світовий досвід формування системи політичної освіти. Виокремлення та самостійний розвиток субдисциплін політології.

Тема 8. Політична наука в незалежній Україні

Особливості запровадження політології в навчальних закладах України. Структура політичної науки в Україні: профільні відділи у науково-дослідних інститутах, кафедри у вищих навчальних закладах, аналітичні центри.

Тема 9. Політика і право

Сучасні підходи до розуміння поняття «політика». Наукові концепції праворозуміння. Спільна мета, функції та завдання політики і права. Предметне поле правової політології.

Тема 10. Політична система

Поняття і структура політичної системи. Функції й типологія політичних систем. Особливості модернізації політичних систем перехідного типу.

Тема 11. Політичні інститути

Основні підходи до визначення поняття політичний інститут. Типологізація політичних інститутів. Інститути влади й інститути участі.

Тема 12. Політичний процес

Сутність і структура політичного процесу. Діяльність суб'єктів політики. Засоби регулювання політичних процесів.

Тема 13. Політична культура та ідеологія

Сутність політичної культури. Політична свідомість та поведінка в структурі політичної культури. Типи політичної культури. Походження та функції політичної ідеології.

Тема 14. Етнополітологія

Етнос як основна форма існування людства. Національні меншини: визначення, властивості, концепції. Сучасні концепції нації.

Тема 15. Предмет і специфіка прикладної політології

Поняття і структура прикладної політології. Функції прикладної політології. Методи прикладної політології.

Тема 16. Політичний менеджмент

Поняття і функції політичного менеджменту. Функціонування команди і менеджмент виборчої кампанії. Менеджмент правлячої команди.

Тема 17. Політичний маркетинг

Поняття, функції і види політичного маркетингу. Дослідження політичного ринку. Вивчення громадської думки. Політичний імідж. Політичне рекламування.

Тема 18. Виборчі технології

Виборчі технології як можливість регулювання електоральної поведінки. Типи виборчих технологій. Застосування виборчих технологій в Україні.

Тема 19. Політичні конфлікти

Поняття політичного конфлікту. Управління політичними конфліктами. Шляхи та способи врегулювання політичних конфліктів.

Тема 20. Політичне прогнозування

Поняття, роль і соціальне призначення політичного прогнозування. Основні типи, напрями і можливості застосування прогнозів.

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Екзаменаційні питання, розроблені на основі даної програми, мають на меті комплексну перевірку теоретичної і практичної підготовки здобувачів до реалізації дослідження з обраної спеціальності.

ПОЛІТОЛОГІЯ

1. Функції політології в сучасному суспільстві.
2. Особливості розвитку політичної науки і освіти в Україні.
3. Політологічні субдисципліни та їх розвиток в Україні.
4. Принцип об'єктивності в наукових дослідженнях.
5. Особливості неінституціоналізму, неореалізму та постбіхевіоризму.
6. Порівняльний метод у політології.
7. Розуміння держави Арістотелем та Платоном.
8. Теорія природного права і суспільного договору Т. Гоббса, Дж. Локка, Ж.Ж. Руссо.
9. Погляди Н. Макіавеллі щодо принципів політичної діяльності.
10. Елітарні теорії Г. Моски та В. Парето.
11. Сутність олігархізації влади (Р. Міхельс).
12. Соціологія політичних відносин (Є. Вятр).
13. Політична думка Київської Русі.
14. Політичні погляди М. Драгоманова.
15. Ідейно-політична спадщина Д. Донцова.
16. Політичні ідеї В. Липинського.
17. Політичні погляди І. Лисяка-Рудницького.
18. Значення праць Г. Моски та Н. Макіавеллі для становлення політичної науки.
19. Становлення порівняльної політології.
20. Політика як мистецтво управління державою.
21. Право як утвердження справедливості в суспільстві.
22. Взаємозв'язок між політикою і правом.
23. Роль політолога і юриста для розвитку суспільства і держави.
24. Концепція сервісної держави.
25. Наукові підходи до визначення поняття «політична система».
26. Основні ознаки відкритих і закритих політичних систем.
27. Особливості функціонування політичних систем в умовах суспільних трансформацій.
28. Взаємодія законодавчої та виконавчої гілок влади в Україні.
29. Політичний критерій членства в Європейському Союзі: рівень відповідності України.
30. Гібридний політичний режим.

31. Влада і опозиція: основні види взаємодії.
32. Держава і громадянське суспільство: особливості взаємодії в умовах воєнного стану в Україні.
33. Політичні партії і групи тиску.
34. Особливості діяльності політичних партій України в умовах воєнного стану.
35. Адаптація законодавства України до права Європейського Союзу.
36. Види політичних процесів.
37. Особливості сучасних політичних відносин.
38. Способи впливу на політичну свідомість.
39. Політична поведінка як елемент політичної культури.
40. Сучасні політичні ідеології та їх трансформація.
41. Основні підходи до розуміння етнічності.
42. Співвідношення понять “етносу” та “нації”.
43. Національні меншини та їх правовий статус.
44. Етнонаціональна політика України в умовах євроінтеграції.
45. Взаємовплив теоретичної та прикладної політології.
46. Сцієнтизм, емпіризм, позитивізм: їх вплив на прикладний аспект політологічного знання.
47. Особливості менеджменту в сфері політики.
48. Сучасні теорії політичного лідерства.
49. Політичний менеджмент у суспільствах перехідного типу.
50. Функції опитування громадської думки.
51. Імідж політичного лідера: способи формування.
52. Політична реклама та її різновиди в сучасних маркетингових технологіях.
53. Сучасні методи пропаганди.
54. Міф як складова виборчих технологій.
55. Врегулювання політичних конфліктів за допомогою переговорів: основні етапи та принципи.
56. Ефективні комунікації як складова управління соціально-політичним конфліктом.
57. Способи врегулювання політичних конфліктів.
58. Взаємозв'язок між державно-управлінськими рішеннями і політичним прогнозуванням.
59. Особливості прийняття політичних рішень в умовах воєнного стану в Україні.
60. Перспективи вступу України до Європейського Союзу.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Горбатенко В. П. Політичне прогнозування: теорія, методологія, практика. Київ: Генеза, 2006. 400 с.
2. Горбатенко В. Футурологія і політика: монографія. Київ: Академвидав, 2019. 288 с.
3. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.; за заг. ред. Н. М. Хоми. 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ–2000», 2017. Т.1.: Від зародження до початку ХХ ст. 404 с.
4. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.; за заг. ред. Н. М. Хоми. 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ–2000», 2017. Т.2.: ХХ – початок ХХІ ст. 598 с.
5. Історія політичної думки України: підручник / І. Вдовичин, І. Вільчинська, Є. Перегуда та ін.; за заг. ред. Н. М. Хоми; Львів: Новий Світ–2000, 2017. 632 с.
6. Конституційна конфліктологія (конституційні механізми подолання політичних криз): посібник / за ред. М. В. Савчина, В. Л. Федоренка. Ін-т громадян. сусп-ва, Акад. муніцип. упр. Київ: Ін-т громадян. сусп-ва, 2008. 188 с.
7. Кресіна І.О. До питання про предметне поле і методологічні засади правової політології. *Правова держава*. 2020. Вип. 31. С. 435–445.
8. Кукуруз О. В. Взаємодія політики і права у процесі суспільної трансформації в Україні та Республіці Польща. Київ: Видавництво «ФОРМ-Подолін І.В.», 2020. 368 с.
9. Кукуруз О. В. Діяльність Верховної Ради України в умовах воєнного стану: недоліки і напрями вдосконалення. *Альманах права*. Актуальні проблеми правового розвитку в умовах війни та післявоєнної розбудови держави. 2022. Вип. 13. С. 98–104.
10. Мироненко О. М., Горбатенко В. П. Історія вчень про державу і право: навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2010. 456 с.
11. Політика, право і влада в світлі правової політології: монографія / кол. авт.: за ред. І. О. Кресіної. Київ: Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, Талком, 2022. 370 с.
12. Політична думка ХХ – початку ХХІ століть: методологічний і доктринальний підходи: підручник у 2 т. / Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенко та ін.; за заг. ред. Н. М. Хоми. Львів: Вид-во «Новий Світ- 2000», 2016. Т. 1. 516 с.
13. Політична думка ХХ – початку ХХІ століть: методологічний і доктринальний підходи: підручник : у 2-х т. / Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенко та ін.; за заг. ред. Н. М. Хоми. Львів: «Новий Світ-2000», 2017. Т. 2. 535 с.
14. Політична наука в Україні. 1991–2016: у 2 т. Т.1. Політична наука: західні тренди розвитку й українська специфіка / НАН України, Ін-т політ. і етнонац. досліджень ім. І. Ф. Кураса; редкол.: чл.-кор. НАН України О. Рафальський (голова), д-р політ. наук М. Кармазіна, д-р іст. наук

О. Майборода; автор передм. О. Рафальський; відп. ред. і упоряд. М. Кармазіна. К.іів: Парлам. вид-во, 2016. 656 с.

15. Політична наука в Україні. 1991–2016: у 2 т. Т.2. Теоретико-методологічні засади і концептуальні підсумки вітчизняних досліджень / НАН України, Ін-т політ. і етнонац. досліджень ім. І. Ф. Кураса; редкол.: чл.-кор. НАН України О. Рафальський (голова), д-р політ. наук М. Кармазіна, д-р іст. наук О. Майборода; відп. ред. і упоряд. О. Майборода. Київ: Парлам. вид-во, 2016. 704 с.

16. Політична наука: методи досліджень: підручник / О. А. Габрієлян та ін.; за ред. О. А. Габрієляна. Київ: ВЦ «Академія», 2012. 320 с.

17. Політологічний енциклопедичний словник / упорядник В. П. Горбатенко; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. 2-е вид., доп. і перероб. Київ: Генеза, 2004. 736 с.

18. Політологія: навчальний енциклопедичний словник-довідник для студентів ВНЗ I–IV рівнів акредитації / Денисенко В. М. та ін.; за наук. ред. д-ра політ. Наук Н. М. Хоми. 2-ге видання, стереотипне. Львів: «Новий Світ – 2000», 2015.

19. Право Європейського Союзу: підручник / Р. А. Петров (кер. авт. кол.), А. О. Вакуленко, Ван Елсуwege П. та ін.; за ред. Р. А. Петрова. Вид. 10-те, змінене і допов. Харків: Право, 2021. 484 с.

20. Правова політологія: академічний курс / Кресіна І. О., Горбатенко В. П., Коваленко А. А., Стойко О. М., Явір В. А., Батанова Н. М., Кукуруз О. В., Тарасюк В. М., Ходаківський М. Д. / за ред. І. О. Кресіної. Київ: Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України. 2020. 480 с.

21. Правова політологія: проблеми концептуалізації та інституціоналізації: монографія / за ред. І. О. Кресіної. Київ: Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2019. 288 с.

22. Прикладна політологія: навч. посіб. / за ред. В. П. Горбатенка. Київ: ВЦ «Академія», 2008. 472 с. (Серія «Альма-матер»).

23. Стойко О. М. Трансформація політичних інститутів у сучасних перехідних суспільствах: монографія. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2016. 416 с.

24. Стратегічні пріоритети політико-правового розвитку України в контексті європейської інтеграції: монографія / кол. авт.; за ред. І. О. Кресіної. Київ: Інститут держави і права імені В. М. Корецького; Київ, Норма права, 2024. 858 с.

25. Сучасна політична лексика: енциклопед. словник-довідник / І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.; за наук. ред. Хоми Н. М. Львів: «Новий Світ-2000», 2015. 396 с.

26. Явір В.А. Етнополітична інтеграція та дезінтеграція у сучасному світі: політико-правовий концепт: монографія. Київ: Логос, 2018. 468 с.

27. Encyklopedia politologii / pod red. M. Żmigrodzkiego. T. 1. Pojęcia, teorie i metody / pod red. W. Sokoła, M. Żmigrodzkiego. Wyd. 2. Warszawa: Wolters Kluwer, 2016. 748 s.

28. The Oxford Handbook of Law and Politics / Caldeira G. A., Kelemen R.D., and Whittington K. E. (eds): Oxford University Press, 2008. 815 p.